

Bogurodzica jako pieśń ojczysta

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook 1](#)
- [Audiobook 2](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Marian Przedpełski, *Bogurodzica i inne pieśni polskie do końca XVIII wieku*, [w:] tegoż, *Biezuńskie Zeszyty Historyczne*, t. z.11, 1997, s. 5–11.
- Źródło: *Bogurodzica*.
- Źródło: Roman Mazurkiewicz, *Siedem pieczęci Bogurodzicy*, dostępny w internecie: http://staropolska.pl/sredniowiecze/poezja_religijna/bogurodzica/siedem.html.
- Źródło: Krzysztof Kamil Baczyński, *Modlitwa do Bogurodzicy*.
- Źródło: *Żale Matki Boskiej pod krzyżem*.
- Źródło: Marian Przedpełski, „*Bogurodzica*” i inne pieśni polskie do końca XVIII w., „*Biezuńskie Zeszyty Historyczne*” 1997, nr 11.
- Źródło: Stanisław Urbańczyk, „*Bogurodzica*”: problem czasu powstania i tła kulturowego, „*Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej*” 1978, nr 69/1, s. 68.

Bogurodzica jako pieśń ojczysta

Obraz przedstawiający Madonę z Dzieciątkiem autorstwa Barnaby da Modena, ok. 1370
Źródło: Sailko, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 3.0.

Bogurodzica to jedna z najbardziej tajemniczych pieśni. O jej proveniencji, autorstwie i możliwych interpretacjach pisze się wiele. Jednym z najciekawszych aspektów dzieła jest jednak fakt, że w tradycji kulturowej stała się tzw. *carmen patrium*, czyli pieśnią ojczystą.

Jej funkcje modlitewne, duchowne, przesunęły się w stronę patriotycznych.

Bogurodzicę wykonywano przy okazji bitew oraz koronacji. Takie zastosowania świadczą o jej popularności i wzmagają niejednoznaczność wydźwięku tekstu.

Twoje cele

- Przeanalizujesz patriotyczny kontekst funkcjonowania *Bogurodzicy* w kulturze na przestrzeni epok.
- Wyjaśnisz, dlaczego *Bogurodzicę* nazwano pieśnią ojczystą.
- Omówisz znaczenie *Bogurodzicy* w kulturze na przestrzeni epok.

Przeczytaj

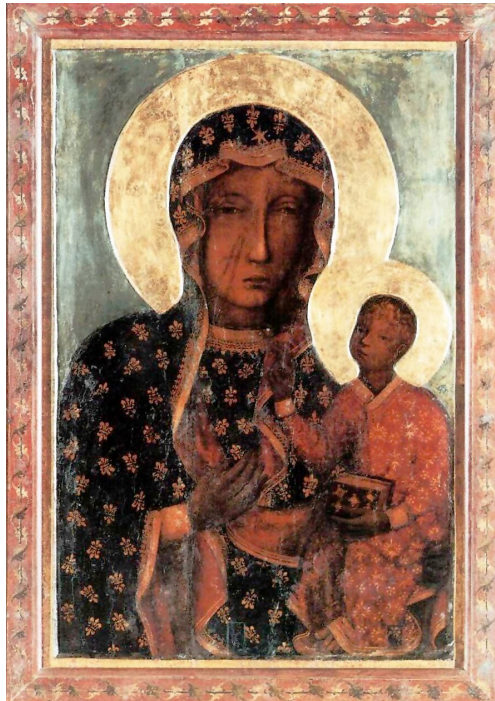
“ *Bogurodzica*

Bogurodzica dziewica, Bogiem sławiena Maryja,
U twego syna Gospodzina Matko zwolena, Maryja!
Zyszczy nam, spuści nam.
Kyrieleison.

Twego dzieła Krzciciela, bożycze,
Usłysz głosy, napełń myśli człowiecze.
Słysz modlitwę, jaż nosimy,

A dać raczy, jegoż prosimy.
A na świecie zbożny pobyt,
Po żywocie rajski przebyt.
Kyrieleison.

Źródło: *Bogurodzica*.

Ikona Matki Bożej Częstochowskiej (XII-XIII w.)

Źródło: domena publiczna.

Kult maryjny w średniowieczu

Jednym z ważnych elementów średniowiecznej kultury był rozwijający się kult maryjny. *Bogurodzica* stanowi **teologiczny** jego wyraz. Pieśni religijne, do których możemy zaliczyć *Bogurodzicę*, były włączane w obrzędy a jednocześnie stanowiły wyraz doktryny religijnej. W średniowieczu popularna była idea pośrednictwa - wierni nie śmieli zwracać się wprost do Boga. Zamiast tego swe modły kierowali do świętych, prosząc o wstawiennictwo. W *Bogurodzicy* lud zwraca się w pierwszej kolejności do Matki Boskiej postrzeganej jako patronki i opiekunki.

***Bogurodzica* – pochodzenie i autorstwo pieśni**

Bogurodzica to pieśń tajemnicza, o zagadkowym autorstwie i pochodzeniu. Interesująca jest zwłaszcza jej tradycja; to, w jaki sposób była wykorzystywana przez społeczeństwo, w jakich okolicznościach wykonywana i co miało to na celu. W tradycji nazywa się ją ***carmen patrium***, czyli pieśnią ojczystą. Termin ten odnosi się do utworów średniowiecznych. To zresztą właśnie jej „ojczystość” staje się argumentem w sporze o pochodzenie *Bogurodzicy*. Wspomina o tym Stanisław Urbańczyk:

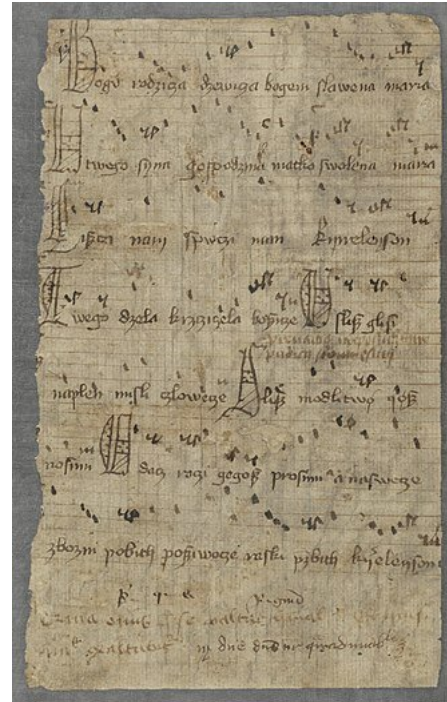
((Stanisław Urbańczyk

"Bogurodzica": problem czasu powstania i tła kulturowego

Pod wpływem legendy o autorstwie św. Wojciecha nasuwa się przede wszystkim prowincjonalne Gniezno jako miejsce powstania *Bogurodzicy*. Będąc pieśnią „krakowską”, „stołeczną” miałaby ułatwiony awans na *carmen patrium*. Ale faktem jest, że z samym początkiem XV w. Gniezno miało doskonałą, bliską oryginałowi kopię lub oryginał. Na nim się opiera tekst krakowski I, a raczej kcyński.

Źródło: Stanisław Urbańczyk, *"Bogurodzica": problem czasu powstania i tła kulturowego*, „Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej” 1978, nr 69/1, s. 68.

Choć proveniencja tekstu jest religijna, związana z duchowością, szybko jej funkcje rozszerzyły się, zaczęła być bowiem wykonywana przed bitwami, stając się nie tylko rodzajem modlitwy, ale pieśni bojowej czy hymnu rycerskiego. Wykonywano ją również

Bogurodzica, rękopis z roku 1407

Źródło: dostępny w internecie: Biblioteka Jagiellońska, domena publiczna.

podczas koronacji, co przesunęło kontekst dzieła w sfery społeczne, a przede wszystkim – patriotyczne.

Słownik

carmen patrium

(łac. pieśń ojczysta) szczególny rodzaj pieśni patriotycznej jednoczącej naród, kształtujący świadomość narodową, pełniący funkcję hymnu narodowego. Wykonywana w czasie ważnych wydarzeń historycznych i uroczystości państwowych

Deesis

(gr. *déēsis* – modlitwa wstawiennicza, prośba) – sposób ukazywania w sztuce średniowiecza trzech osób: Chrystusa, Matki Bożej i Jana Chrzciciela. Centralną postacią przedstawienia jest Chrystus, miejsce po Jego prawej stronie zajmuje Maria, a po lewej – Jan Chrzciciel. Kompozycję wzbogacano czasem o postaci aniołów, świętych czy proroków, których sytuowano w dolnej części obrazu. Układ postaci ilustruje teologiczną ideę wstawiennictwa – wierni kierują swe błagania do Chrystusa za pośrednictwem Jego Matki oraz Jana Chrzciciela.

modlitwa

wypowiedź religijna, w której postać mówiąca zwraca się do Boga lub świętych; forma często stosowana w poezji religijnej

teologia

(gr. *theos* – bóg + *logos* – słowo, nauka) nauka o Bogu, jego naturze i relacji do świata i ludzi, odrębna dla każdej religii

Audiobook 1

Polecenie 1

Wyjaśnij, o czym świadczy fakt, że pieśń początkowo wykonywana w klasztorach, zaczęła być śpiewana przed bitwami i podczas koronacji.

***Bogurodzica* jako pieśń ojczysta**

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PDIWhuNVu>

Bogurodzica [...] jest jednym z najśłynniejszych zabytków całej dawnej muzyki polskiej. [...] Początkowo śpiewana w klasztorach, stopniowo zyskuje sobie coraz większą popularność i wreszcie pod koniec XIV wieku urasta do rangi pieśni-hymnu rycerskiego. Ta prastara pieśń [...] była powszechnie znana przez kilka wieków i śpiewana nie tylko w świątyniach, ale i przez rycerstwo polskie przed bitwami – na pewno pod Grunwaldem (1410 r.), Wiłkomierzem (1435 r.) i Warną (1440 r.). *Bogurodzicę* śpiewano też podczas koronacji Władysława III (późniejszego Warneńczyka). [...]

W anonimowej łacińskiej *Kronice konfliktu Władysława, króla polskiego, z Krzyżakami w roku Pańskim 1410* czytamy: [...]” [Gdy (Władysław) skończył, wszyscy zgodnie poczęli z płaczem śpiewać *Bogurodzicę* i ruszyli do bitwy, wylawszy łzy, które sam król dobył z ich serc swymi słowami.]. U Jana Długosza [natomiast]: „Gdy wytrąbiono hasło bojowe, wszystkie wojsko królewskie zabrzmiało głośno pieśń ojczystą *Bogurodzicę*, a potem z podniesionymi kopiami pobiegło do bitwy”. [...]

Należy jeszcze wspomnieć, że Długosz pod datą 1431 tak opowiada o zwycięstwie kmieci kujawskich nad pustoszącymi ich ziemie Krzyżakami inflanckimi w okolicy Nakła, na polu wsi Dopki nad rzeczką Wierszą: „A zaśpiewawszy ojczystą pieśń *Bogurodzica*, której brzmienie powtórzyły okoliczne lasy i pola, mała garstka z przeważną liczbą, bezbronni z uzbrojonym wojskiem, wieśniacy z rycerzami, tak mężnie i ochoczo wzięli się do rozprawy, iż mniemałbyś, że to starzy wysłużeńcy z

młodym i niedoświadczonym żołnierzem, a nie gmin wiejski z rycerstwem wprawnym do boju toczyli walkę. Nastąpiła rzeź straszna, a gdy przednia straż nieprzyjacielska legła pod mieczem, pierzchnęli wszyscy inflantczycy porzuciwszy obóz”.

Pod datą 1435 opowiada Długosz o zwycięstwie Polaków pod Wiłkomierzem nad wojskiem Swidrygiełły z rycerzy mieczowych i Czechów złożonym: „Rycerstwo polskie obyczajem przodków zagrzało pieśń *Bogurodzica*, a prześpiewawszy kilka pierwszych wierszy spotkało się z nieprzyjacielem”. [...]

Nie tylko bitwom, ale i innym ważnym dla kraju wydarzeniom towarzyszyła wówczas *Bogurodzica*. Kiedy na przykład w 1446 roku królewicz Kazimierz Jagiellończyk odmawiał przyjęcia korony polskiej, zebrani magnaci, biskupi i szlachta obrali warunkowo królem księcia Bolesława Mazowieckiego. Wówczas to po akcie wyboru duchowieństwo odśpiewało *Te Deum Laudamus*, licznie zaś zgromadzony lud – *Bogurodzicę*. [...] Dodajmy, że przez całe to stulecie pieśń ta nierozdzielnie jest związana z dynastią Jagiellonów i wszystkimi wówczas ważnymi wypadkami czy zdarzeniami państwowymi (koronacje, bitwy, sejmy).

[...] Długosz określił ją wyróżniającym tytułem: „patrium carmen” [a więc: pieśń ojczysta]. [...] Była hejnałem (pieśnią poranną) żołnierstwa polskiego, pieśnią przedbitewną, ale i zarazem pieśnią uroczystą, ceremonialną w ważnych chwilach życia publiczno-obywatelskiego.

Źródło: Marian Przedpełski, *Bogurodzica i inne pieśni polskie do końca XVIII wieku*, „Biezuńskie Zeszyty Historyczne” 1997, z. 11, s. 5-11.

Polecenie 2

Uzasadnij, dlaczego *Bogurodzicę* określano tytułem „carmen patrium”.

Audiobook 2

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią audiobooka i napisz, co świadczy o popularności *Bogurodzicy*.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PDIWhuNVu>

Marian Przedpełski

„Bogurodzica” i inne pieśni polskie do końca XVIII w.

Jak pieśń ta była za dawnych czasów popularna w Polsce, świadczy jeszcze jeden fakt historyczny. Gdy Zygmunt Stary przeprowadził się przez Wisłę, jadąc z Wilna do Krakowa na koronację, zaśpiewał mu chłopiec-przewoźnik *Bogurodzicę*.

Nie tylko bitwom, ale i innym ważnym dla kraju wydarzeniom towarzyszyła wówczas *Bogurodzica*.

Warto tu jeszcze wspomnieć, że w XV wieku pod wpływem umacniania się władzy centralnej dostrzega się próby powiązania hymnów religijnych z modlitwą za władcę. Dodano też i do *Bogurodzicy* zwrotkę:

„Poprośmyż już Boga za króla polskiego

I za dziatki jego,

Aby je Bóg uchował od wszego złego!”

Modlitwa ta sprzed 1492 roku związana jest z osobą Kazimierza Jagiellończyka i z „dziatkami jego” (których dochował się jedenaścioro z Elżbietą Rakuszką).

Ignacy Chrzanowski, Stanisław Łempicki i Stanisław Kot dali jej tytuł historyczny: „Pierwszy polski hymn państwowy”.

Długosz określił ją wyróżniającym tytułem: „patrium carmen”.

Do końca XV wieku *Bogurodzica* była pieśnią ojczystą, potem śpiewano ją przeważnie w kościołach – nie była więc i nie mogła być hymnem państwowym w dzisiejszym rozumieniu tego terminu. [...] *Bogurodzica* była katechizmem rycerstwa polskiego w średniowieczu i na przełomie czasów nowożytnych.

Nie darmo Łaski, Taszycki i Herbut kładli ją na czele zbiorów praw polskich, niby pierwszą naszą konstytucję. Była hejnałem (pieśnią poranną) żołnierstwa polskiego, pieśnią przedbitewną ale i zarazem pieśnią uroczystą ceremonialną w ważnych chwilach życia publiczno-obywatelskiego. Faktura melodii pierwszej części *Bogurodzicy* pozwala ją datować ramowo na wiek XII–XIII.

[...]

Po prawie dwustu latach nikłego zainteresowania pieśnią, na początku XIX wieku wydobył ją z zapomnienia Julian Ursyn Niemcewicz, umieszczając ten hymn maryjny na początku swych *Śpiewów historycznych*. Nurt polskiej poezji romantycznej ugruntował sławę *Bogurodzicy* jako symbolu wiary i patriotyzmu. Po Niemcewiczu i Juliusz Słowacki „śpiewał” *Bogurodzicę*.

[...]

Sporadycznie już śpiewano *Bogurodzicę* w Księstwie Warszawskim i w Królestwie Polskim.

[...] Okres romantyzmu i lata późniejsze utrwaliły sławę *Bogurodzicy* jako połączonego symbolu wiary religijnej i patriotyzmu.

[...] 21 sierpnia 1944 roku Krzysztof Kamil Baczyński pisał *Modlitwę do Bogurodzicy*, a Tadeusz Gajcy kończył swą *Modlitwę żołnierską* takimi strofami:

„Bogurodzico z bojowisk,

Ojcze zwycięskich żołnierzy,

chroń nas, chroń,

niech odpowie wrogowi

mężnie

grunwaldzka broń...

[...] Przed bitwą pod Monte Cassino, w dniu 16 maja 1944 roku przed ostatecznym szturmem na klasztor, ryglujący drogę do Rzymu, przed ołtarzem Matki Boskiej

Zwycięskiej z Kozielska Mszę świętą odprawił Jego Ekscelencja ksiądz biskup Józef Gawlina, biskup połowy Wojsk Polskich. Na pewno w tym czasie śpiewano *Bogurodnicę* i *Boże, coś Polskę*.

Dziś *Bogurodzica* jest śpiewana przez wiele chórów i nagrywana na płyty [...].

Źródło: Marian Przedpełski, „*Bogurodzica*” i inne pieśni polskie do końca XVIII w., „Biezuńskie Zeszyty Historyczne” 1997, nr 11.

Polecenie 2

Uzasadnij, że utwór jako carmen patrium, czyli pieśń ojczysta, kojarzy się z ważnymi dla wspólnoty narodowej wydarzeniami.

“ *Bogurodzica*

Bogurodzica dziewica, Bogiem sławiena Maryja,
U twego syna Gospodzina Matko zwolena, Maryja!
Zyszczy nam, spuści nam.
Kyrieleison.

Twego dzieła Krzciciela, bożycze,
Usłysz głosy, napełń myśli człowiecze.
Słysz modlitwę, jąż nosimy,

A dać raczy, jegoż prosimy.
A na świecie zbożny pobyt,
Po żywocie rajski przebyt.
Kyrieleison.

Źródło: *Bogurodzica*.

Ćwiczenie 1

Wypisz cechy Marii przedstawione w pieśni.

Ćwiczenie 2

Wskaż adresatów prośb formułowanych w *Bogurodzicy*. Czego te prośby dotyczą?

Dla nauczyciela

Autor: Marta Kulikowska

Przedmiot: Język polski

Temat: *Bogurodzica* jako pieśń ojczysta

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

1) rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji, rozumie ich znaczenie w tekście;

6) rozpoznaje rodzaje stylizacji (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja, stylizacja środowiskowa, biblijna, mitologiczna itp.) oraz określa ich funkcje w tekście;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Lektura obowiązkowa

6) Bogurodzica; Lament świętokrzyski (fragmenty); Legenda o św. Aleksym (fragmenty);
Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią (fragmenty);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przeanalizuje patriotyczny kontekst funkcjonowania *Bogurodzicy* w kulturze na przestrzeni epok;
- wyjaśni, dlaczego *Bogurodzicę* nazwano pieśnią ojczystą;
- omówi znaczenie *Bogurodzicy* w kulturze na przestrzeni epok.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;

- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z utworem *Bogurodzica* oraz wyjaśnieniami trudnych wyrazów (sekcja „Przeczytaj”). Uczniowie przygotowują się do dyskusji na temat szczególnego znaczenia *Bogurodzicy* w kulturze polskiej.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji oraz cele zajęć, omawiając lub ustalając razem z uczniami kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie odsłuchują audiobook nr 1 i 2.
Nauczyciel dzieli uczniów na grupy, które opracowują definicję tekstu określanego mianem: pieśń ojczysta. Każda grupa przedstawia własną definicję, uczniowie wspólnie ją dopracowują. Następnie konstruują linię chronologiczną, na podstawie treści audiobooków, zaznaczają ważne dla wspólnoty wydarzenia, podczas których śpiewano *Bogurodzicę*.
Nauczyciel zadaje pytanie: Co świadczy o popularności na przestrzeni wieków?
Uczniowie podają przykłady.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie konstruują notatkę podsumowującą w dowolnej formie (grafnotka, mapa myśli), w której umieszczają argumenty uzasadniające, że *Bogurodzicę* można określić mianem: *carmen patrium*.

Praca domowa:

1. W tekście liczącym 400 wyrazów uzasadnij, że *Bogurodzica* była czynnikiem kształtowania świadomości narodowej i symbolem jednoczącym naród polski.

Materiały pomocnicze:

- R. Mazurkiewicz, *Bogurodzica - między pieśnią i ikoną*, „Znak”, 1983, nr 5-6.
- E. Ostrowska, *Bogurodzica*, [w:] *O artyzmie średniowiecznych zabytków językowych (Bogurodzica. Kazania Świętokrzyskie, „Posłuchajcie, bracia miła”)*, Kraków 1967, s. 7, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” CLIV, Prace Językoznawcze z. 20.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook 1” do podsumowania lekcji.

